

Nr 31.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län; given Stockholms slott den 28 januari 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet.

Inledning.

I skrivelse den 6 juli 1939 hemställde Värmlands läns hushållningssällskap, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för inrättande av en fast försöksgård för utförande av jordbruksförsök inom Värmlands län samt att försöksgården måtte förläggas till ett för ändamålet avstyckat jordområde å lönebostället 1 1/2 mantal Hasselbol nr 1 i Sunne socken.

Sedan lantbruksstyrelsen efter hörande av styrelsen för lantbrukshögskolan avgivit yttrande över framställningen, uppdrog Kungl. Maj:t den 20 juni 1941 åt högskolestyrelsen att utreda behovet av och lämpligaste sättet

för inrättande av en dylik försöksgård inom Värmlands län. Beträffande försöksgårdens förläggning skulle särskilt beaktas, att den borde bliva representativ jämväl för ur försökssynpunkt likartade områden utanför Värmlands län.

Vidare uppdrog Kungl. Maj:t den 30 december 1941 åt högskolestyrelsen bland annat att vid nyssnämnda utredning jämväl taga i betraktande behovet av trädgårdsförsök inom området samt föreskrev, att styrelsen i sådant hänseende skulle samråda med föreståndaren för statens trädgårdsförsök.

Åren 1941 och 1942 verkställdes på uppdrag av högskolestyrelsen utredning i frågan av dåvarande generaldirektören H. Sylvan och hovrättsassessorn L. P. O. Palmquist. I en till styrelsen ingiven utredning i ärendet framhöllo utredningsmännen, att en till Fryksdalen i Värmland förlagd försöksgård borde kunna bliva representativ ej endast för stora delar av Värmland och södra Dalarna utan även för norra Västmanland. Utredningsmännen meddelade vidare, att Sunne sockens och Sunne köpings kommunalfullmäktige beslutat ställa mark å ägora till lönebostället Hasselbol nr 1 kostnadsfritt till förfogande för en försöksgård, samt tillstyrkte att en försöksgård skulle inrättas å nämnda egendom. Byggnadskostnaderna beräknades av utredningsmännen till 185 000 kronor.

Högskolestyrelsen anmälde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 mars 1943, att styrelsen med hänsyn till läget å arbetsmarknaden och rådande brist å byggnadsmateriel ej kunde förorda igångsättande av de byggnadsarbeten, som behövdes för anordnande av försöksgård. Styrelsen vore ärför ej beredd att för det dåvarande framlägga förslag om inrättande av en försöksgård i Värmland.

Den 16 september 1947 uppdrog högskolestyrelsen åt en kommitté bestående av Sylvan, professorn K. G. U. Sundelin och dåvarande sekreteraren S. E. F. Ros att i samråd med föreståndaren för statens trädgårdsförsök, professorn F. W. Nilsson snarast möjligt verkställa ytterligare utredning rörande inrättande av en försöksgård i Värmland. Den 28 januari 1948 överlämnade kommittén till högskolestyrelsen en promemoria i ärendet.

I promemorian föreslås, att en försöksgård skall inrättas i Sunne i Värmland på ett område om cirka 69 hektar. Ifrågavarande område har föreslagits omfatta dels huvuddelen av det tidigare för ändamålet avstyckade jordområdet — utgörande ungefär hälften av fastigheterna Sunne prästgård 1⁴ och 1⁵ — å lönebostället Hasselbol nr 1, dels fastigheterna Brårud 1⁷ och 1⁸ i Sunne socken. Vidare innehåller promemorian program för gårdens utbyggande samt kostnadsberäkningar.

Högskolestyrelsen har därefter med skrivelse den 15 mars 1948 till Kungl. Maj:t med tillstyrkan överlämnat kommitténs promemoria. Vid styrelsens skrivelse har fogats ett yttrande från högskolans försöksnämnd.

Yttranden i ärendet ha därefter avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen efter hörande av Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, länsstyrelsen i Värmlands län, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut samt Sveriges utsädesförening.

Innan en redogörelse lämnas för förslaget torde jag få erinra om att enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 december 1931 tillkallade utredningsmän (professorn B. O. H. Witte, ordförande, godsägaren O. A. Carlander, professorn E. Å. Åkerman, professorn K. G. U. Sundelin och trädgårdsföreståndaren G. G. V. Dahl) för utredning angående en mer enhetlig organisation av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område i betänkande den 16 december 1933 (SOU 1934:4) föreslagit, att landet ur försökssynpunkt skulle indelas i 7 distrikt, vart och ett omfattande ett visst antal hushållningssällskap. Enligt utredningsmännen borde för landet gälla ett försöksgårdssystem av följande omfattning och beskaffenhet.

Södra försöksdistriktet, omfattande Malmöhus, Kristianstads, Hallands och Blekinge län.

1. Råby försöksgård, Malmöhus län, moränlera.
2. Åsums försöksgård, Kristianstads län, sandjord.

Sydöstra försöksdistriktet, omfattande Kronobergs, Jönköpings, Kalmar, Östergötlands och Gotlands län.

3. Flahults försöksgård, Jönköpings län, torv- och sandjord.
4. Köpetorps försöksgård, Östergötlands län, mullrik, styv lera (dungjord).
5. Roma försöksgård, Gotlands län, kalkrik moränlera och torvjord.

Sydvästra försöksdistriktet, omfattande Skaraborgs, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län.

6. Lanna försöksgård, Skaraborgs län, mullhaltig mellanlera.

Mälar- och Hjälmarområdets försöksdistrikt, omfattande Örebro, Södermanlands, Stockholms, Uppsala och Västmanlands län.

7. Ultuna försöksgård, Uppsala län, styv lera, lättlera och svämpera. Den-
na försöksgård avsågs jämväl såsom husdjursförsöksgård.

Bergslagsområdets försöksdistrikt, omfattande Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län.

8. Uddeholms försöksgård, Värmlands län, sand och molera.
9. Kungsgårdens försöksgård, Gävleborgs län, lerjord.

Nedre Norrlands försöksdistrikt, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län.

10. Offers försöksgård, Västernorrlands län, mjällera.
11. Gisselås försöksgård, Jämtlands län, torvjord.

Övre Norrlands försöksdistrikt, omfattande Västerbottens och Norrbottens län.

12. Bratthby försöksgård, Västerbottens län, mullrik finmo och mjåla.
13. Sunderbyns försöksgård med Alträsk, Norrbottens län, sand- och mull-
jord samt torvjord.

Detta förslag har ännu ej förverkligats i sin helhet. Inom södra försöksdistriktet ha sandjordområdena tillgodosetts genom inrättande av Ugerups försöksgård. Beträffande sydöstra försöksdistriktet må nämnas, att Flahults

försöksgård övertagits av staten, att 1946 och 1947 års riksdagar anvisat medel för inköp av mark, vilken skulle kunna användas till försöksgårdar å Gotland och inom södra Kalmar län samt att lantbrukshögskolan framlagt förslag om inrättande av en försöksgård i Östergötlands län, vilket förslag dock ännu ej föranlett någon åtgärd. Inom sydvästra försöksdistriktet samt nedre Norrlands försöksdistrikt har förenämnda förslag helt genomförts. Inom Mälar- och Hjälmarmrådets försöksdistrikt har någon försöksgård ej inrättats. Förslag har emellertid framlagts om inrättande av en försöksgård i detta distrikt, nämligen på Bogesund i Stockholms län. Det har vidare ifrågasatts, att den av Institutet för husdjursförädling disponerade egendomen Wiad i Stockholms län skulle användas som försöksgård. Vad härefter angår Bergslagsdistriktet må nämnas att norrlandskommittén föreslagit inrättandet av ett fast försöksfält eller en försöksgård i Gävleborgs län. Slutligen må erinras att staten inom Övre Norrlands försöksdistrikt övertagit Sunderbyns och Brännbergs (Alträks) försöksgårdar, att en försöksgård inrättats å Öjebyns egendom samt att norrlandskommittén föreslagit inrättandet av en försöksgård i Röbbäcksdalen utanför Umeå.

Förslaget.

I kommitténs promemoria lämnas bland annat vissa uppgifter rörande jordbruksförhållandena inom Värmlands och Kopparbergs län, av vilka en del här torde få återgivas.

År 1944 uppgick åkerarealen inom Värmlands län till 184 966 hektar, arealen slätteräng till 11 426 hektar, arealen kultiverad betesäng till 2 960 hektar, arealen annan betesäng till 27 949 hektar, arealen skogsmark till 1 252 866 hektar samt arealen övrig mark till 266 570 hektar. Den sammanlagda landarealen utgör sålunda 1 746 737 hektar.

Inom Kopparbergs län uppgick åkerarealen till 108 938 hektar, arealen slätteräng till 25 900 hektar, arealen kultiverad betesäng till 1 292 hektar, arealen annan betesäng till 21 497 hektar, arealen skogsmark till 1 975 225 hektar samt arealen övrig mark till 683 930 hektar. Den sammanlagda landarealen utgör sålunda 2 816 782 hektar.

Åkerjordens användning i procent år 1944 framgår av följande sammanställning.

	Värmlands län	Kopparbergs län		Värmlands län	Kopparbergs län
Höstvete	4·7	3·6	Grönfoder av säd .	1·9	4·2
Vårvete	3·8	2·1	Vall till slätter	42·5	50·1
Höstråg	2·6	0·7	Vall avsedd till frö-		
Korn	0·3	1·9	skörd	0·9	0·5
Havre	20·3	22·4	Vall till bete och		
Blandsäd	1·4	1·8	grönfoder	8·8	3·8
Matärter	0·1	0·2	Spånadsväxter	0·3	0·0
Foderärter	0·1	0·0	Köksväxter på		
Vicker	0·1	0·1	åker	0·1	0·1
Potatis	2·8	2·9	Helträda	8·4	4·7
Foderrotfrukter . . .	0·2	0·5	Obrukad åkerjord .	0·7	0·4
			Summa	100·0	100·0

Skörden per hektar inom Värmlands och Kopparbergs län samt i genomsnitt för riket i dess helhet utgjorde i kilogram år 1946.

	Värmlands län	Kopparbergs län	Hela riket		Värmlands län	Kopparbergs län	Hela riket
Höstvete .	1 820	1 770	2 470	Vicker ..	1 130	1 200	1 240
Vårvete ..	1 260	1 340	1 670	Potatis..	12 420	11 780	13 500
Höstråg ..	1 560	1 590	1 860	Foderrot-			
Vårråg...	1 370	1 200	1 170	frukter	20 630	23 300	33 220
Korn	1 560	1 370	2 070	Hö från od-			
Havre ..	1 430	1 370	1 420	lad jord	3 420	3 510	3 890
Blandsäd.	1 510	1 310	1 840	Hö från			
Ärter	1 270	1 270	1 200	naturlig			
				äng...	1 030	880	1 420

Antalet husdjur av olika slag inom Värmlands och Kopparbergs län år 1945 framgår av följande sammanställning:

	Värmlands län	Kopparbergs län		Värmlands län	Kopparbergs län
Hästar	19 568	14 312	Ungnöt och kal-		
Unghästar och			var	42 707	21 028
föl.....	3 498	964	Får och lamm.	25 987	18 217
Oxar.....	24	34	Getter och kil-		
Tjurar	1 004	567	lingar	509	2 739
Kor.....	86 750	59 007	Svin	20 130	13 583
			Höns.....	254 382	139 803

År 1943 omfattade köksväxtodlingen på åker inom Värmlands och Kopparbergs län 7 935 ar respektive 200 ar samt potatis-, köksväxt-, bär- och fruktodlingen i trädgård 73 667 ar respektive 67 980 ar. Antalet fruktträd över fem år uppgick i ifrågavarande län till 287 197 respektive 157 487 stycken samt antalet fruktträd under fem år till 45 772 respektive 33 488 stycken. Antalet vinbärs- och krusbärsbuskar uppgick i Värmlands län till 224 548 stycken och i Kopparbergs län till 191 914 stycken.

Antalet brukningsdelar i Värmlands län uppgick vid 1944 års jordbruksräkning till 28 806, varav 4 753 med en åkerareal under 1 hektar, 5 828 med en åkerareal om 1—2 hektar, 8 166 med en åkerareal om 2—5 hektar, 5 722 med en åkerareal om 5—10 hektar, 2 961 med en åkerareal om 10—20 hektar, 684 med en åkerareal om 20—30 hektar, 396 med en åkerareal om 30—50 hektar, 207 med en åkerareal om 50—100 hektar samt 89 med en åkerareal över 100 hektar. Av åkerarealen, 184 966 hektar, voro vid denna tidpunkt sammanlagt 16 480 hektar täckdikade.

I Kopparbergs län uppgick antalet brukningsdelar vid nämnda tidpunkt till 22 747, varav 6 025 med en åkerareal under 1 hektar, 4 488 med en åkerareal om 1—2 hektar, 6 579 med en åkerareal om 2—5 hektar, 3 384 med en åkerareal om 5—10 hektar, 1 679 med en åkerareal om 10—20 hektar, 381 med en åkerareal om 20—30 hektar, 142 med en åkerareal om 30—50 hektar, 50 med en åkerareal om 50—100 hektar samt 19 med en åkerareal över 100 hektar. Av åkerarealen, 108 938 hektar, voro vid denna tidpunkt sammanlagt 8 913 hektar täckdikade.

I promemorian ha även lämnats vissa uppgifter angående Värmlands och Kopparbergs läns klimat.

Årets medeltemperatur i Karlstad samt i Falun (medeltal för åren 1901—1930) utgör $+5,9^\circ$ respektive $+4,5^\circ$. Under månaderna april—september är medeltemperaturen i Karlstad respektive $+3,9^\circ$, $+9,9^\circ$, $+14,5^\circ$, $+17,2^\circ$, $+15,2^\circ$ och $+11,1^\circ$ samt i Falun respektive $+3,1^\circ$, $+9,3^\circ$, $+14,0^\circ$, $+16,7^\circ$, $+14,2^\circ$ och $+9,8^\circ$.

Årsnederbörden (medeltal för åren 1901—1930) i Karlstad utgör 628 mm samt i Falun 548 mm. Motsvarande värden äro för Linköping 511 mm, för Halmstad 746 mm samt för Uppsala 544 mm.

För utredning angående jordartsförhållandena inom Värmlands län har statsgeologen G. Ekström verkställt jordartsundersökningar. I ett den 3 mars 1942 avgivet, i promemorian åberopat utlåtande har Ekström anfört följande.

I Värmland liksom inom större delen av vårt land i övrigt sammanfaller gränsen mellan jordbruksbygd och åkerfattig bygd med högsta kustlinjen eller gränsen för havets största utbredning i kvartär tid. Nedanför denna gräns förekomma nämligen mer eller mindre plana områden eller slätter, bestående av leror eller finsandjordar, vilka äro avsatta i forntida hav eller sjöar. Ovanför högsta kustlinjen eller inom skogsbygden förekomma i stort sett endast morän- och torvmarker.

Den värmländska jordbruksbygden, sedimentslätterna nedanför högsta kustlinjen, är emellertid ej enhetlig. Den kan uppdelas i tvenne områden. I Höijers indelning av landet i naturliga jordbruksområden hänföres sålunda södra delen av Värmland eller socknarna närmast Vänern till »Västra Sveriges slättbygder» under det att de mellersta och norra delarna av landskapet ingå i »Norra Bergslagen». Gränsen mellan de båda områdena går ungefär vid Kil.

Det norra området kännetecknas av lättare—styvare, glaciala leror och post-glaciala lättleror (mjäl- eller moleror). Lerorna ha sålunda i regel ej någon högre lerhalt. Utom leror förekomma även sand- och mojordar samt torvjordar. Längs hela Klarälvsdalen förekomma älvsediment, grövre och finare älvsand, under det att Fryksdalen i stort sett saknar dylika avlagringar. Särskilt mjälleror och torvjordar äro karakteristiska för mellersta Värmland liksom för bergslagsområdet i sin helhet. Dessa äro sålunda magrare jordar i jämförelse med de mellansvenska åkerjordarna i övrigt. De värmländska jordarna äro också i allmänhet ganska sura och kalkfattiga, enär de bildats av mera kalkfattiga bergarter.

Det södra eller närmast Vänern belägna området kännetecknas i första rummet av olika slags Vänersediment, styv Vänerlera, finmo etc. samt glacial, styv lera. Därjämte förekomma även sand- och torvjordar.

Landskapets klimat företer ganska stora växlingar. Det södra området har avsevärt mildare klimat och överensstämmer i stort sett med Vänerområdet i övrigt eller med västkustklimatet. Med avseende på det norra området har Fryksdalen ett bättre klimat än Klarälvsdalen. Fryksdalen är varmare, enär Frykensäjöarna utgöra en värmereservoar, under det att Klarälvsdalen är kallare på grund av att dalen är trång och älven för kallt vatten särskilt på vårarna. Fryksdalen intager sålunda i klimatiskt hänseende en mellanställning i avseende på olika klimattyper inom den värmländska jordbruksbygden.

Enär Lanna försöksgård i Västergötland anses få representera det södra jordbruksområdet i Värmland, bör en försöksgård för denna provins för-

läggas till det norra området. Mellersta Fryksdalen, t. ex. Sunnetrakten, bör vara ganska representativ för mellersta Värmland, såväl i jordarts- som klimathänseende. Sunne är också en central jordbruksbygd och en av de största transportstationerna för jordbruksprodukter i Värmland.

I fråga om uppgifterna för en försöksverksamhet i Värmland på växtodlingens område ha yttranden avgivits till kommittén dels den 19 november 1947 av föreståndaren för jordbruksförsöksanstalten professor Sundelin, dels ock den 13 november 1947 av föreståndaren för statens trädgårdsförsök professor Nilsson.

Professor Sundelin har i sitt yttrande till en början framhållit, att de statliga försöksgårdarna i första hand borde utnyttjas för sådana krävande, grundläggande försök, vilka av försökstekniska eller andra skäl icke lämpligen kunde utföras vid fasta försöksstationer eller inom den lokala försöksverksamheten. Det vore av denna anledning önskvärt att statliga försöksgårdar inrättades i sådant antal, att åtminstone de viktigaste av vårt lands jordbruksområden bleve företrädade med egna försöksgårdar. Försöksgårdarna borde emellertid därjämte till utredning upptaga sådana frågor, vilka vore av särskilt intresse för den omgivande bygden.

I anslutning härtill har Sundelin sammanfört arbetsuppgifterna för försöksgården i Värmland under följande punkter.

1) Växtföljdsförsök, i vilka extensiva växtföljder med relativt stor vallareal jämföras med mera intensiva växtföljder.

2) Undersökningar rörande stallgödselns tillvaratagande och användning. Förutsättningarna för olika stallgödselvärdsmetoder avvika väsentligt från de inom andra landsändar rådande, och de vid övriga försöksgårdar erhållna resultaten äro därför icke utan vidare tillämpliga inom det område, som den värmländska försöksgården representerar.

3) Jordbearbetningsförsök. Åkerjorden inom försöksgårdens område är som regel mycket svårbrukad och jordbearbetningsförsöken böra därför intaga en framstående plats på gårdens arbetsprogram.

4) Täckdikningsförsök.

5) Fastliggande sort- och stamförsök med olika kulturväxter.

6) Fastliggande gödslings- och kalkningsförsök, avsedda att utreda möjligheterna att varaktigt förbättra det som regel otillfredsställande fosfat-, kali- och kalktillståndet i områdets åkerjor.

7) Försök och undersökningar rörande vallodlingens teknik m. m.

Professor Nilsson har anfört.

Värmlands län utgör ett mellanområde mellan södra och norra Sverige och har mycket olikartade betingelser, vilket framgår av att områdena närmast Vänern hänföras till fruktodlingszon III, medan länets nordligare områden tillhöra fruktodlingszonerna V och VI. Trädgårdsodlingens utveckling får ses i samband härmed. Det finnes sålunda en rätt betydande odling av trädgårdsväxter dels i trakten av Vänern, dels i trakterna kring Fryksjöarna, där gynnsamma klimatiska förhållanden förekomma. För övrigt är trädgårdsodlingen mer eller mindre norrlandsbetonad. Det råder intet tvivel om att trädgårdsodlingen skulle kunna utvecklas rätt väsentligt. I detta syfte torde en försöksverksamhet vara mycket betydelsfull, dels för att skaffa ett sakligt underlag för undervisningen, dels för demonstration av sorter, gödslingar och annat, som kan vara av betydelse för rationell odling.

De uppgifter, som en försöksstation i Värmland skulle få, gälla i första hand prövning av tillgängliga sorter av fruktträd, bärväxter och köksväxter. Vidare skulle vissa gödslingsförsök behöva anläggas för klarläggande av näringsbehovet under här rådande odlingsförhållanden. Med fruktträd skulle även beskärningsförsök och särskilda grundstamförsök upptagas på programmet. En särskilt stor betydelse måste tilläggas försöken med bärbuskar, då odlingen av dessa kan få större omfattning och betydelse i framtiden. Detta gäller i första hand krusbär, vinbär och hallon. Försöken med köksväxter skulle till en början begränsas till frilandskultur, då odlingen under glas hittills icke blivit särskilt betydande i Värmland.

I samband med upprättandet av en statlig jordbruksförsöksgård torde det vara lämpligt att till denna knyta en mindre station för trädgårdsförsök, varifrån även den lokala försöksverksamheten i länet kunde ledas. Hittills ha försök med trädgårdsväxter blott utförts i ringa utsträckning i Värmland. En observationsplantering av fruktträd har anlagts vid Ingesunds folkhögskola, och där ha även vissa köksväxtförsök varit utlagda. Under perioden 1942—1944 förekommo mindre köksväxtförsök även vid Brunsberg. I samarbete med hushållningssällskapet utlades våren 1947 vid Varpnäs ett större sort- och grundstamförsök med äpple och ett sortförsök med svarta vinbär. Hösten 1946 har ett mindre krusbärsförsök också planlagts vid Varpnäs, och ett sortiment av fruktträd har planterats. Därjämte har ett större plommonförsök och ett mindre äppleförsök planerats vid Rottneros, vartill träden redan översänts. Hösten 1947 har även utlagts ett sortförsök med krusbär i Ekshärad. Vissa andra försök ha föreslagits, men de ha ännu icke i detalj utformats.

I anslutning till de återgivna yttrandena har kommittén förordat, att försöksverksamheten inom Bergslagsområdet i huvudsak skulle erhålla de arbetsuppgifter, som angivits i yttrandena. Arbetsuppgifternas art samt den omfattning försöksverksamheten kunde beräknas få motiverade enligt kommitténs mening inrättande av en särskild försöksgård i Värmland, vilken samtidigt skulle användas som trädgårdsförsöksstation.

Den för försöken erforderliga åkerarealen har enligt promemorian uppskattats till cirka 20 hektar för jordbruksförsök, 3 till 4 hektar för frukt- och bärförsök samt 2 hektar för köksväxtförsök.

Beträffande det till försöksgård föreslagna området ha i promemorian lämnats bland annat följande uppgifter.

Det ursprungligen till försöksgård föreslagna området — ungefär hälften av fastigheterna Sunne prästgård 1⁴ och 1⁵ — innehåller i areal 69 hektar, därav 64,4870 hektar åker, 2,1280 hektar ängsmark, 0,1200 hektar tomt och 2,2650 hektar mosse. Området är beläget 0,6 km norr om Sunne kyrka och öster om sundet mellan Övre Fryken och Mellanfryken samt omedelbart norr om den bebyggda delen av köpingen.

Med undantag av ett mindre torp, Fiskartorpet, i norra delen av ägora samt en större lada i sydöstra delen finnas inga byggnader inom området.

Den 23 november 1947 beslöt Sunne sockens kommunalfullmäktige att tillsammans med Sunne köping inköpa fastigheterna Brårud 1¹⁷ och 1¹⁸, vilka fastigheter skulle tilläggas det ursprungligen för försöksgården avsedda området. I gengäld skulle köpingen tillföras lika mycket areal i sydligaste delen av sagda område mellan Fryken och landsvägen mot Brårud. Enligt två särskilda med ägarna till ifrågakvarande fastigheter uppgjorda preliminära köpekontrakt skulle köpen förfalla, därest riksdagen icke skulle god-

känna förslaget om förläggande av försöksgården till nämnda fastigheter eller icke skulle fatta beslut härom senast den 14 mars 1949.

På fastigheterna Brårud 1⁷ och 1⁸ finnas ett bostadshus och ekonomi-byggnad.

I fråga om jordförhållandena har uppgivits i huvudsak följande.

De förnämsta jordslagen inom området äro mjällera, kärrtorv och även vitmosstorv. Dessa äro representativa jordarter icke blott för mellersta Värmland utan även för Västmanland och södra Dalarna eller för hela jordbruksområdet Norra Bergslagen. Egentliga sandjordar saknas däremot och mojordar samt mellanleror ha en mindre utbredning.

I promemorian har vidare upptagits ett förslag i fråga om områdets utbyggande till försöksgård. Därvid ha verkställts beräkningar beträffande engångskostnader för erforderliga ombyggnads- och nybyggnadsarbeten och för inköp av inventarier samt i fråga om årliga utgifter. Engångskostnaderna ha beräknats för försöksgården till 522 500 kronor och för trädgådsförsöksstationen till 89 000 kronor. De årliga utgifterna ha beräknats för försöksgården till 50 100 kronor och för trädgådsförsöksstationen till 19 100 kronor. För budgetåret 1948/49 skulle enligt kommittén erfordras 40 000 kronor till inköp av inventarier samt för tiden den 14 mars—den 30 juni 1949 35 000 kronor till arvode åt försöksföreståndare och till driftskostnader. Av sistnämnda belopp avse 10 000 kronor inköp av konstgödselmedel.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har förklarat sig livligt förorda inrättande av en försöksgård å det föreslagna området. Styrelsen har dock framhållit, att detaljer i avseende på utbyggandet av området till försöksgård borde närmare övervägas i ett senare sammanhang.

Lantbrukshögskolans försöksnämnd har i sitt yttrande till högskolan understrukit nödvändigheten av att tillköpa tillräcklig areal skog till försöksgården, därest statsmakterna även i fortsättningen komme att lägga stor vikt vid det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften vid försöksgårdarna. Utan tillgång till behövlig skogsareal kunde ett jordbruk i ifrågavarande del av Värmland knappast bliva bärkraftigt. Vidare har försöksnämnden framhållit angelägenheten av att verksamheten vid försöksgården planlades på sådant sätt, att husdjursförsök i begränsad omfattning framledes kunde upptagas vid gården.

Yttrandena.

Samtliga remissinstanser med undantag av statskontoret ha tillstyrkt förslaget.

Ur de tillstyrkande yttrandena kan återgivas följande.

Lantbruksstyrelsen har med hänsyn till de betydelsefulla uppgifter, som kunde komma att åvila en särskild försöksgård för ifrågavarande del av landet, förordat att en dylik gård skulle anordnas å det för ändamålet avsedda området i Sunne. Vidare har lantbruksstyrelsen anfört bland annat.

De jordartstyper, som äro rikligast i mellersta Värmland ävensom inom delar av angränsande län, finnas representerade inom nyssnämnda område. Icke heller ur klimatsynpunkt synes något vara att erinra mot en förläggning av försöksgården till ifrågavarande plats. Försöksverksamheten bör i huvudsak bedrivas i överensstämmelse med de i utredningen angivna riktlinjerna. Innan försöksverksamheten påbörjas, böra emellertid ytterligare överväganden komma till stånd rörande verksamhetens närmare utformning och organisation.

Sveriges utsädesförening har med ledning av de uppgifter kommittén lämnat samt egen kännedom om förhållandena på växtodlingens område i Värmland funnit det såsom försöksgård föreslagna området lämpligt för ändamålet. Utsädesföreningen har i detta sammanhang erinrat om att föreningen i samarbete med hushållningssällskapet redan för omkring trettio år sedan upprättat en filial för förädlings- och försöksverksamhet på Varpnäs egendom några mil väster om Karlstad. Då ett samarbete mellan den planerade försöksgården och nyssnämnda filial enligt föreningens mening borde äga rum i ganska stor omfattning, syntes det även från denna synpunkt fördelaktigt, att försöksgården bleve förlagd i en mera central del av Värmlands län. Beträffande kommitténs förslag i övrigt hade föreningen intet att anmärka.

Statskontoret har framhållit att i avvaktan på resultatet av pågående utredningar och undersökningar i fråga om försöksgårdarnas ekonomi inrättandet av nya dylika gårdar borde anstå. För en sådan uppfattning föreläge så mycket starkare skäl som den av rådande förhållanden framtvingade begränsningen av investeringar, särskilt på byggnadsområdet, redan i och för sig utgjorde tillräcklig anledning för statsmakterna att ställa sig avvaktande, då det gällde uppförandet av nya försöksgårdar. I vart fall borde åtgärder på detta område för närvarande begränsas till anskaffandet av erforderliga jordegendomar.

Departementschefen.

För att den vetenskapliga forskningen och försöksverksamheten på jordbrukets område skall kunna fältmässigt fullfölja sina undersökningar och rön är det önskvärt, att statliga försöksgårdar inrättas i sådant antal, att åtminstone de viktigare av vårt lands jordbruksområden bliva företrädade med egna försöksgårdar. Dylika gårdar kunna vidare vara av stort värde för jordbruksnäringens utveckling därigenom att de kunna tjänstgöra som demonstrationsobjekt och som förmedlare, när det gäller att föra ut vunna forsknings- och försöksresultat i praktisk användning. I Värmlands län, där en stor del av befolkningen är sysselsatt med jordbruk och dess binnärningar, finnes för närvarande ingen försöksgård. De närmaste försöksgårdarna ligga i Västergötland (Lanna) samt i Ångermanland (Offer). Försöksresultaten från dessa gårdar äro emellertid endast i mycket begränsad omfattning användbara för Värmlands förhållanden. Detta gäller särskilt den i klimat- och jordartshänseende särpräglade mellersta och norra delen

av Värmland. Att en fast försöksgård skall inrättas i denna trakt synes därför vara väl motiverat med hänsyn till jordbrukets intressen.

Såsom inledningsvis nämnts vänta även åtskilliga andra försöksgårdsprojekt på sin lösning. Vid behandlingen av lantbrukshögskolans anslagsfrågor denna dag föreslår jag emellertid, att forskningen vid Institutet för husdjursförädling inordnas i lantbrukshögskolan och att Wiadegendomen i samband därmed erhåller ställning som en vanlig försöksgård. Samtidigt föreslår jag, att principbeslut fattas att enligt norrlandskommitténs förslag vid Röbbäcksdalen utanför Umeå inrätta en institution för jordbruksforskning i Norrland, till vilken även en försöksgård skulle förläggas.

Vad angår övriga nu föreliggande försöksgårdsprojekt torde det redan av ekonomiska skäl icke vara möjligt att förverkliga alla dessa inom de närmaste åren. För att ett underlag skall erhållas för bland annat en bedömning av angelägenhetsgraden hos de olika projekten synes det lämpligt, att styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök skall få i uppdrag att utarbeta en plan för den fortsatta utbyggnaden av försöksgårdsverksamheten. Jag torde senare få åter anmäla denna fråga.

Det kan givetvis ifrågasättas, om det under de förhållanden, som nämnts, är lämpligt att man nu tager ställning till förslaget om inrättande av en försöksgård i Värmland. Emellertid förefaller behovet av en sådan försöksgård obestridligt. Det markområde, som skulle disponeras för försöksgården och vilket kostnadsfritt skulle överlätas av Sunne köping och Sunne kommun, synes även väl lämpat för ändamålet. En förutsättning för att detta markområde i sin helhet skall bli disponibelt, är emellertid, såsom framgår av det tidigare anförda, att beslut före den 14 mars 1949 föreligger om inrättande av en försöksgård på området.

Den tveksamhet, som kan föreligga, synes alltså ej gälla lämpligheten av det föreliggande förslaget i och för sig, utan endast den tidpunkt, då det kan bli möjligt att förverkliga detta. Under sådana förhållanden bör det enligt min uppfattning ej möta några betänkligheter, att principbeslut i saken fattas redan nu. Däremot torde det icke vara möjligt att nu bestämma, när verksamheten vid denna försöksgård skall börja, eller att taga ställning till de frågor angående byggnads- och personalbehov m. m., som berörts i promemorian. Dessa spörsmål torde bland annat bli beroende på resultatet av den utredning om utbyggnaden av försöksgårdsverksamheten, som jag nyss berört.

Intill dess försöksgården inrättas torde marken få förvaltas i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmande.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att, Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna, att en försöksgård skall inrättas å det område å fastigheterna Sunne prästgård 1⁴ och 1⁵ samt Brårud 1¹⁷ och 1¹⁸ i Sunne socken, Värmlands län, vilket Sunne köping och Sunne kommun förklarar sig beredda att som gåva överlämna till staten.

Kungl. Maj:ts proposition nr 31.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Malte Olsson.
